

We Lwowie dnia 14. października 1904.

Aleg 216

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego o przedłożeniach Wydziału krajowego 1) o zakładach naukowych rolniczych, gorzelnii i folwarku w Dublanach (LW. 80.604/04) i 2) o krajowych stacyach doświadczalnych: chemiczno-rolniczej w Dublanach i botaniczno-rolniczej we Lwowie (LW. 83.666/04).

Wysoki Sejmie!

Wydział krajowy składa sprawę o zakładach naukowych rolniczych w Dublanach i o obu stacyach doświadczalnych w dwu osobnych przedłożeniach; ponieważ jednak niektóre sprawy omawiane w tych przedłożeniach są ze sobą w bezpośrednim związku, przeto dla jaśniejszego poglądu na cały przedmiot omawia się tutaj obydwie przedłożenia wspólnie.

1. Akademia rolnicza i krajowa stacya doświadczalna chemiczno-rolnicza.

Wobec stanowczo występującego żądania, by w program nauk Akademii włączono praktyczne zajęcia, Wydział krajowy starał się w granicach możliwości uczynić zadość tym wymaganiom. Odpowiednie zorganizowanie ćwiczeń praktycznych wobec stosunkowo krótkiego czasu nauki i wobec rozległego materiału, który w czasie 3-letniego studyum musi być wyczerpanym, nasuwało nie mało trudności. Z zadowoleniem stwierdzić należy, że usiłowania Wydziału krajowego odniosły skutek, albowiem obecnie oprócz uzasadnień dyspozycji folwarcznych dawanych uczniom przez dyrektora Akademii w polu, oprócz wprowadzonych już dawniej ćwiczeń i wycieczek tygodniowych, przeznaczono jeszcze tygodniowo trzy popołudnia na zajęcia praktyczne dla uczniów II. roku w półroczu letnim. Oprócz tego uczniowie III roku podzieleni na grupy odbywają tygodniowe dyżury na folwarku i w kancelaryi folwarcznej i składają raporty administracyjne.

Odbywanie praktyki wakacyjnej we folwarku w Dublanach pozostawiono uczniom do woli, ograniczając ochotników do liczby 6-ciu. W bieżącym roku korzyści stało istotnie kilku uczniów z tego przyzwolenia.

Rozkład nauk teoretycznych został również odpowiednio zmienionym.

W roku szkolnym 1903/4 uczęszczało do Akademii w Dublanach 82 uczniów. Z braku miejsca w zakładzie musiano znowu odmówić przyjęcia kilkunastu zupełnie ukwalifikowanym kandydatom. Z roku na rok stale wzrastająca frekwencya, jaką cieszy się Akademia dublańska, jest wprawdzie objawem dodatnim, Komisya gospodarstwa krajowego jest jednak zdania, że po nad obecnie osiągniętą cyfrę frekwencyi iść nie należy, mianowicie ze względu na zupełną pewność osiągnięcia celu naukowego o ile można przez wszystkich uczniów. Tak nieodzowne prace w laboratoryach, przy których bezpośrednio wpływ i współdziałanie profesora jest potrzebnem, gdyby nawet w odnośnych lokalach było dosyć miejsca, ogranicza z konieczności liczbę pracujących,

jak też i zajęcia praktyczne, o których nieodzowności jesteśmy przekonani, ze względu na szczupłość terenu na którym odbywać się mogą, nie dopuszczając zbyt wielkiej liczby współuczestników, jeżeli nie mają one zejść li tylko do formalności i do bezpożytecznej straty czasu.

Podnieść jednak należy ten korzystny objaw w dążeniach młodzieży, garnącej się co raz liczniej do studyów zawodowych. Przy tej sposobności czuje się Komisya gospodarstwa krajowego spowodowaną do zwrócenia uwagi na postanowienia statutu organizacyjnego co do obowiązku uczniów składania egzaminów szczegółowych w ciągu trwania studyów, jak również na §. 32. „przepisów porządkowych“, którego ściśle przestrzeganie musi być wymaganem.

Podjęte na nowo przez grono profesorów Akademii wydawnictwo obszerniejszych rocznych sprawozdań o stanie i rozwoju szkoły powitać należy z zadowoleniem, interesująca kronika zakładu od roku 1897, dalej sprawozdanie administracyjne dyrekcyi, treściwy opis gospodarstwa folwarcznego, a przede wszystkim sprawozdanie z czynności poszczególnych katedr i pracowni, świadczy o widocznem ożywieniu czynności naukowej szkoły.

Znaczna frekwencya i żywsze wogóle tętno życia Akademii wysuwają na pierwszy plan kwestyę zapewnienia szkole koniecznych warunków rozwoju tj. uposażenia i odpowiedniego pomieszczenia poszczególnych katedr i pracowni. Na braki w tym względzie wskazuje Wydział krajowy już od kilku lat w swych sprawozdaniach o zakładach dublańskich. Główny budynek szkolny, wzniesiony w r. 1883 w rozmiarach zastosowanych do ówczesnych potrzeb szkoły nie doznał w ciągu ubiegłych 20 lat żadnego rozszerzenia, przeciwnie pomieścić musiał utworzoną w r. 1895 stacyę doświadczalną chemiczno-rolniczą. Rozwój nowego zakładu był nader szybki. (Patrz Aleg. I. do sprawozdania Wydziału krajowego L. 83.666/04).

Dzięki żywotności swych zadań i wielkiemu zainteresowaniu się Towarzystw gospodarzkich i ziemian zajęła stacya już w drugim roku swego istnienia 6 sal w gmachu Akademii o łącznej przestrzeni 240 m² wypierając inne pracownie z wskazanych im pomieszczeń, tem łatwiej, że przy skromnej wówczas frekwencyi uczniów laboratoria Akademii wydawały się dość przestronnemi. Wnet jednak przekonano się, że takie uszczuplenie laboratorjów Akademii nie może trwać przez czas dłuższy i że z drugiej strony agendy stacyi wymagać muszą rychło znacznie większych pracowni. Na nieodpowiednie pomieszczenie stacyi wskazała Komisya gospodarstwa krajowego już w swem sprawozdaniu z dnia 28. stycznia 1898, zaznaczając zarazem, że byłoby szkoda, aby dodatnie działanie stacyi na rozwój stosunków rolniczych w kraju brakiem miejsca zatamowanem zostało. Mimo to jednak niedogodne wspólne pomieszczenie Akademii i stacyi doświadczalnej musiało trwać jeszcze lat kilka. Obecnie stan rzeczy stał się wprost nieznośnym, a Wydział krajowy przedstawia w tegorocznem przedłożeniu szczegółowo, jak dalece obie instytucye Akademii i stacya krępują się wzajemnie i cierpią wskutek niesłychanej ciasnoty. Powołując się na to sprawozdanie zaznaczamy tu tylko główne momenta, a mianowicie że najważniejsze pracownie Akademii, pracownia rolnicza i pracownia hodowli, ograniczone są każda na dwa małe pokoje o łącznej przestrzeni około 70 m², gdzie zmieścić się muszą muzea, pracownia profesora i uczniów, że ćwiczenia fizyki odbywać się muszą w bibliotece służącej zarazem na poczekalnię docentów, gdyż kancelarya dyrekcyi także zaledwie odpowiada potrzebom.

Z drugiej strony stacya doświadczalna przy bardzo znacznym rozwoju czynności kontrolnej, przedstawionej szczegółowo w sprawozdaniu kierownika (alegat do sprawozdania Wydziału krajowego L. 83.666/904), zająć musiała na pracownie wszystkie zakątki, kurytarze nawet i części strychu na magazynowanie próbek i przechowanie przyrządów, które co chwila trzeba ustawiać i znowu dla braku miejsca rozbierać. Nadewszystko jednak zwracamy uwagę na niebezpieczne dla całego gmachu i dla życia ludzkiego pomieszczenie aparatu do wytwarzania gazu benzynowego, bez którego stacya obywać się nie może.

Oceniając to położenie przychodzi Komisya gospodarstwa krajowego zgodnie z Wydziałem krajowym do przekonania, że przeniesienie stacyi doświadczalnej do innego budynku i oddanie Akademii całego gmachu, przeznaczonego jej niepodzielnie w r. 1883, jest rzeczą konieczną zarówno dla stacyi jakoteż dla umożliwienia normalnego prowadzenia nauki w Akademii — i że zaspokojenie tej potrzeby powinno mimo ciężkich stosunków skarbu krajowego nastąpić bezwzględnie.

W związku ze sprawą przeniesienia stacyi z gmachu szkolnego rozpatruje Wydział krajowy, w myśl uchwały Wysokiego Sejmu, ewentualność przesiedlenia stacyi chemiczno rolniczej do Lwowa, i oświadcza się bezwarunkowo i całkiem słusznie za pozostawieniem stacyi w Dublanach, gdyż pomijając nawet znaczny koszt utrzymania stacyi we Lwowie (około 50% więcej) zakład ten rozwijać się może normalnie tylko w oparciu o naukową podstawę, jaką daje Akademia. Obie instytucye, mimo samostnych swych zadań, winny się wspierać i uzupełniać w krzewieniu i dźwiganiu poważnej wiedzy rolniczej a ten związek musiałby ustać z chwilą przesiedlenia stacyi do stolicy.

Wydział krajowy przedstawia umotywowany projekt pomieszczenia stacyi doświadczalnej chemiczno rolniczej w własnym budynku w Dublanach i przedstawia plany projektowanej nowej budowy, wzorowane na urządzeniach celniejszych zakładów zagranicznych.

Nowy budynek ma dać stacyi blisko dwa razy przestronniejsze pomieszczenie od obecnego, a zastosowany w swym wewnętrznym rozkładzie do wymogów stacyi ma posłużyć zarazem do zaspokojenia w sposób najekonomiczniejszy potrzeb innych także zakładów dublańskich. Projektowany budynek o powierzchni zabudowanej 636 m² ma więc pomieścić a) w suterenach pracownię szkoły gorzelniczej, nie posiadającej dotąd własnego lokalu, jak to poniżej przedstawiamy, omawiając sprawozdanie o szkole gorzelniczej; b) parter oddany będzie wyłącznie stacyi; c) przez wzniesienie zaś pierwszego piętra na jednej części budynku uzyskuje się mieszkanie dla jednego profesora Akademii a mianowicie kierownika stacyi. Budowy mieszkania nauczycielskiego nie można uniknąć, gdyż dawny drewniany domek dublański zawierający do niedawna dwa mieszkania profesorskie, zniszczył do tego stopnia, że na mieszkanie służyć już nie może, przy bliskim więc obsadzeniu wakujących dwóch katedr (inżynierji i hodowli) staniemy wobec braku pomieszkań. Względy praktyczne nakazują więc połączyć budowę stacyi z domem mieszkalnym.

Koszt projektowanej budowy oblicza Wydział krajowy na 107.000 K oprócz wewnętrznego urządzenia (stacyi i pracowni gorzelniczej), które zalimitowano na kwotę 23.000 K. Doliczając kwotę 10.000 K na instalację małej gazowni, bez której dzisiejsze pracownie chemiczne obejść się nie mogą, wynosi koszt całej inwestycyi 140.000 K.

Potrzebę tej inwestycyi motywuje Wydział krajowy wyczerpująco w swych przedłożeniach, tu dodajemy tylko, że projektowane wydatki są właściwie pierwszymi kosztami założenia, gdyż tak stacya doświadczalna jakoteż szkoła gorzelnicza powstały niemal bez wkładu.

Do nowej budowy zamierza Wydział krajowy przystąpić już w przyszłym roku, tak aby pod koniec 1906 r. mógł być budynek oddany do użytku zakładów. Na pokrycie kosztów budowy preliniuje Wydział krajowy w budżecie stacyi na rok 1905 nadzwyczajny kredyt w kwocie 25.000 K, resztę pokrycia t. j. 115.000 K zapreliminuje Wydział krajowy w dwu ratach w budżetach na rok 1906 i 1907.

Komisyja gospodarstwa krajowego zauważyła w swem zeszluszczonym sprawozdaniu o zakładach dublańskich, że obecne pobory profesorów Akademii, unormowane w roku 1894 nie odpowiadają dzisiejszym warunkom.

Istotnie bowiem po unormowaniu w ciągu ubiegłego dziesięciolecia płac profesorów w Czernichowie i nauczycieli niższych szkół rolniczych rzecz przedstawia się tak, że z wyjątkiem 4 katedr lepiej dotowanych płace wszystkich innych profesorów Akademii są niższe od płac profesorów w Czernichowie, a płace profesorów adjunktów niższe nawet od poborów nauczycieli niższych szkół rolniczych.

Stosując się do tych wskazówek Wydział krajowy przygotował w porozumieniu z Kurateryą projekt regulacji poborów profesorów Akademii rolniczej w Dublanach i przedkłada Wysokiemu Sejmowi do uchwały następujący etat płac i poborów mający obowiązywać od 1. stycznia 1905:

- a) 6 profesorów z płacą 4.800 K, dod. aktyw. po 720 K i prawem do 5-ciu pięcioleci po 600 K;
- b) 4 profesorów z płacą 3.400 K, dod. aktyw. po 400 K i prawem do 5-ciu pięcioleci po 500 K;
- c) 2 profesorów adjunktów z płacą 2.800 K, dod. aktyw. po 400 K i prawem do 5-ciu pięcioleci po 400 K.

Razem jak dotychczas 12 katedr.

Już ze względu na znaczną frekwencję — a konieczną potrzebę indywidualnego oddziaływania na pracę uczniów Akademii, zachodzi niewątpliwie potrzeba w instytucyi tak zwanych asystentów szukać uzupełnienia sił nauczycielskich. — Funkcjonariusze ci, muszą oczywiście mieć charakter tylko prowizoryczny, co jednak nie wyklucza — a nawet pożądaną nadarzyć może sposobność, do pozyskania na tej drodze nowych sił naukowych i nauczycielskich czy to dla Akademii, czy też dla innych zakładów rolniczych, — o co tem bardziej dbać należy, ile że do tego czasu, w razie potrzeby obsadzenia jakiejś posady, na poważne natrafiano trudności nie tylko z finansowych powodów, które powyższą zmianą etatu powinnyby być usunięte — ale także i dlatego, że na odległość, mimo świadectw o teoretycznej kwalifikacyi — nie podobna zawsze słusznie ocenić uzdolnienia kandydata w kierunku pedagogicznym i jego indywidualnych wad lub przymiotów.

Inne mniejszej wagi potrzeby administracyjne (jak restauracya domu dla lekarza zakładowego, sprawa kanału ściekowego), uzasadnione są sprawozdaniem Wydziału krajowego i przyjęte w preliminarzu budżetu na rok 1905.

2. Niższa szkoła rolnicza.

Ze spraw niższej szkoły podnosimy tylko wniosek Wydziału krajowego o zwiększenie etatu nauczycieli tej szkoły o jedną posadę nauczyciela fachowego, któryby objął wszystkie wykłady udzielane dotąd przez kilku docentów pomocniczych. Jestto zmiana uzasadniona, gdyż przez przydzielenie do szkoły drugiego nauczyciela zyskać tylko może jednolitość nauki, pożądana bardzo dla niewyrobionych umysłów uczniów wyszłych co dopiero ze szkoły ludowej, zapewni ona zarazem tym uczniom staranniejszą opiekę w zakładzie i zajęciach praktycznych, opiekę, która nie leżała w zakresie obowiązków docentów pomocniczych. Powiększenie etatu nauczycieli znajduje pod względem finansowym zupełną kompensatę w skreśleniu ryczałtu preliminowanego corocznie w budżecie tej szkoły na remuneracye docentów pomocniczych.

3. Szkoła gorzelnicza i gorzelnia.

Celem skuteczniejszego oddziaływania na przemysł gorzelniczny w kraju zamierza Wydział krajowy rozszerzyć działalność szkoły gorzelnicznej przez utworzenie przy niej instytucyi fachowego konsumenta, któryby miał za zadanie służyć właścicielom gorzelní wszechstronną poradą fachową we wszystkich kwestiach technicznych. Wprowadzenie w życie takiej fachowej porady, co odpowiada wyrażanym niejednokrotnie życzeniom Komisji gosp. kraj., nie wymaga większych przygotowań, niezbędnem jest tylko unormowanie obowiązków kierownika gorzelní dublańskiej, który pełniąc równocześnie obowiązki profesora chemii i technologii w Akademii, może tylko część swej pracy obu zakładom poświęcać. Powyżej podany etat profesorów dublańskich pozwala Wydziałowi krajowemu powołać do nauki chemii osobnego docenta, przeznaczyć natomiast kierownikowi szkoły gorzelnicznej obowiązki konsumenta dla spraw gorzelnicznych.

Dalszy pomyślny rozwój szkoły gorzelnicznej wymaga lepszego uposażenia jej pracowni. Szkoła posługiwała się dotąd laboratoryum chemicznem Akademii, stosunek ten jednak nie da się nadal utrzymać bez szkody dla szkoły gorzelnicznej i rozlicznych niedogodności dla Akademii. W mającem się postawić budynku dla stacyi chemicznej uzyskuje się bez znaczniejszego wydatku pomieszczenie także dla szkoły gorzelnicznej. Zauważyliśmy już powyżej, że dla celów szkoły gorzelnicznej wystarczy odpowiednie zaadaptowanie suterenu nowego budynku stacyi chemicznej. Pomieszczenie to zawierać ma według projektu Wydziału krajowego pracownię dla uczniów szkoły gorzelnicznej, salę wykładową i pokój dla kierownika zarazem konsumenta. W nadmienionym powyżej kosztorysie budowy mieszczą się już także koszta wewnętrznych urządzeń pracowni gorzelnicznej.

Gorzelnia w Dublanach założona w r. 1890 wchodzi obecnie w czternastą kampanię, jest zatem zupełnie uzasadnione żądanie Wydziału krajowego odnowienia przestarzałych i zużytych urządzeń gorzelní odpowiednio do wymogów nowoczesnej techniki. Gorzelnia dublańska jako obiekt demonstracyjny powinna posiadać urządzenia wzorowe.

Projektowane ulepszenia, przedstawione szczegółowo w sprawozdaniu Wydziału krajowego wymagają wkładu 9.455 K, z czego 4.500 K wypada netto na zakupno nowego aparatu odpędowego. Przez zastosowanie aparatu do użycia pary zwrotnej i urządzenie paleniska dla opału węglem spodziewać się można znacznego zaoszczędzenia na materiale opałowym. Sprawa wody dla Dublan jakkolwiek jest ciągle przedmiotem starań Wydziału krajowego o tyle tylko została załatwioną, że przez pogłębienie studzien folwark ma dostatek wody, co do dalszej potrzeby wody to rzecz się tak ma, że według zdania prof. Niedźwiedzkiego chyba głębokie wiercenie mogłoby doprowadzić do dobrego wyniku; połączenie z wodociągiem lwowskim okazało się z wielu względów nie możliwe, a więc są prowadzone studja, tak co do zaprowadzenia filtrów, jak też ewentualnego urządzenia własnego wodociągu ze źródeł okolicznych.

4. Folwark.

Rozpatrując kwestyę wznowienia eksploatacyi torfu w Dublanach zaznacza Wydział krajowy, że sprawa ta wymaga dalszej gruntownej rozwagi i sumiennego zbadania zwłaszcza ze strony finansowej, tembardziej, że wydobywanie torfu prowadzone na folwarku dublańskim w latach ubiegłych dało rezultat ujemny. Wznowienie eksploatacyi torfu choćby na małą skalę wymagałoby jednorazowego wkładu 17.000 koron na rozszerzenie domu dla robotników sezonowych i na postawienie szop do suszenia i magazynowania torfu. Amortyzacya tego wkładu podwyższyłaby jeszcze kosztowność wszelkich prac gospodarskich które przeprowadza folwark wyłącznie robotnikiem sezonowym przy zupełnym braku robotnika miejscowego.

Natomiast przystępuje Wydział krajowy już w r. b. do zaprojektowania melioracyi 148 morgów torfowisk, nie przynoszących obecnie prawie żadnego dochodu. Melioracyę zamierza Wydział krajowy przeprowadzić stopniowo od r. 1905 począwszy. Na podstawie doświadczenia uzyskanego przy wykonanej przed laty melioracyi jednej części łąk dublańskich można oczekiwać na pewne, że melioracya torfowisk sowiec się opłaci.

Oprócz pierwszej raty kredytu na wykonanie robót melioracyjnych preliminarzuje Wydział krajowy w budżecie folwarku na r. 1905 nadzwyczajny wydatek 3.512 K na uporządkowanie budynków i gnojarni, potrzeby oddawna uznane za niezbędne i pilne.

Mimo tych wkładów bilans folwarku wykazuje nadwyżkę dochodów w kwocie 2.928 K. Po uwzględnieniu ciężarów hipotecznych i ekwiwalentu zamyka się preliminarz budżetu folwarku na r. 1905 niedoborem 3.264 K, t. j. *mniejszym* od zeszłorocznego o 1.244 K. Płodozmian został ze względu na poczynione doświadczenia odpowiednio zmienionym i zmiany te są racjonalne (stronica 65. Rocznika Akademii za rok 1903/4.

5. Stacya doświadczalna botaniczno-rolnicza we Lwowie.

Rozwija się pomyślnie. Ilość próbek nasion nadesłanych w r. 1902/3 do oceny dosięgła pokaźnej cyfry 1.510 Stacya plombowała w r. 1903 2282 worów koniczyny o wadze 2.067 cetnarów metrycznych i wartości około 310.000 K.

Według sprawozdania Wydziału krajowego i dołączonych obszernych sprawozdań kierownika stacyi także działalność doświadczalna rozwija się pomyślnie.

Na podstawie powyższych wywodów Komisya gospodarstwa krajowego zgodnie z Wydziałem krajowym wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o zakładach naukowych rolniczych, gorzeln i folwarku w Dublanach i sprawozdanie o krajowych stacyach doświadczalnych chemiczno rolniczej w Dublanach i botaniczno rolniczej we Lwowie.

2. Sejm znosi dotychczasowy etat osób i płac profesorów Akademii rolniczej w Dublanach i ustanawia etat następujący:

Grono profesorów Akademii rolniczej w Dublanach składa się oprócz dyrektora kraj. zakładów dublańskich:

- a) z sześciu stałych profesorów z płacą po 4.800 K, dodatkiem aktywalnym po 720 K rocznie i prawem do pięciu pięcioleci po 600 K rocznie;
- b) z czterech stałych profesorów z płacą po 3.400 K, dodatkiem aktywalnym po 480 K rocznie i prawem do pięciu pięcioleci po 500 K rocznie;
- c) z dwóch stałych profesorów adjunktów z płacą po 2.800 K, dodatkiem aktywalnym po 400 K rocznie i prawem do pięciu pięcioleci po 400 K rocznie.

Profesorowie i profesorowie adjunkci otrzymują wolne pomieszkania w zakładzie.

Etat powyższy wchodzi w życie z dniem 1. stycznia 1905 roku. Ustanowiona niniejszym etatem stopa pięcioleci odnosić się będzie do kwinkweniów nabytych po dniu 1. stycznia 1905 r.

3. Sejm zwiększa etat nauczycieli kraj. niższej szkoły rolniczej w Dublanach o jedną posadę stałego nauczyciela fachowego z płacą 2.400 K, dodatkiem aktywalnym 240 K rocznie i prawem do pięciu pięcioleci, z których dwa pierwsze wynoszą po 300 K, trzy następne po 400 K rocznie.

4. Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 140.000 K na następujące inwestycje:

a) 130.000 K na budowę i wewnętrzne urządzenie nowego domu zakładowego w Dublanach na pomieszczenie stacyi doświadczalnej chemiczno-rolniczej, szkoły gorzelniczej i jednego profesorskiego pomieszkania;

b) 10 000 K na instalację gazowni w kraj. zakładach w Dublanach.

5. Sejm wstawia do budżetu funduszu krajowego na rok 1905 pierwszą ratę w kwocie 25.000 K na poczet powyższego kredytu i upoważnia Wydział krajowy, ażeby następne raty na pokrycie kosztów wymienionych inwestycji, które mają być wykonane w roku 1905 i 1906, wstawił do preliminarzy budżetów na rok 1906 i 1907.

6. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby poczynił starania u. c. Rządu o przyznanie zasiłku z funduszy państwowych na pokrycie połowy kosztów wyszczególnionych powyżej inwestycji.

Przewodniczący:

Gorayski.

Sprawozdawca:

Struszkiewicz.

